



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Secvnda Controversia. An rectè dici possit Spiritum sanctum procedere
liberè.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

ipso intelligit vt præsens, nec potest vnum in-
telligere sine alio; nam etsi nos in ipso intelliga-
mus prius filium esse possibilem quam esse a-
ctu, non tamen debemus considerare ipsum
tāquam intelligentem prius filium suum secū-
dum esse possibile, quam actu existentem; hoc
enim tribuere Deo figmentum est in ipso Deo,
& nos ipsum considerare varijs modis figmen-
tum est, manens solum in nostra intellectu-
ne; ergo &c. *Resp.* falsum esse antec. si sermo sit
de esse in Deo non secundum rem aut forma-
liter & actualiter à parte rei, sed fundamen-
tally & virtualiter, & secundum modum no-
strum intelligendi formaliter. Ad probationē
dico ex ea tantum deduci in Deo secundum se,
non esse actu & formaliter illam actuum distin-
ctionem, ordinem & abstractionem: nec huius-
modi à nobis debere tribui Deo, tāquam for-
maliter & actualiter in eo existentia; sed tamen
rectē Deo tribuuntur à nobis, quatenus modo
rerum creatarum à nobis intelliguntur: sicut et-
iam Deum intelligimus vt prius intelligentem,
deinde volentem, vt prius eligentem deinde
prædestinantem, & prius videntem & intel-
ligentem vnum quam aliud, vt latē superius
explicauimus in materia prædestinationis: quo-
rum actuum distinctionem, vt virtualiter in
Deo existentem, Deus ipse cognouit infinite
perfectius quam homo: quamuis seipsum vni-
co actu minime distincto cognoscat. Quamob-
rem non erit incongruens intelligentia no-
stra, si iuxta modum naturæ suæ diuersa concipiens,
Deum etiam vt ita distinctē & ordinatē
intelligentem apprehendat; hic enim modus
Deo non attribuitur secundum se, sed prout ob-
ijcitur intellectui nostræ: Deo autem solum
attribuitur infinita perfectio, quæ fundamen-
tum est totius multitudinis, distinctionis &
ordinis conceptionum nostrarum.

Obi. 3. Contra eandem conclu. & vltimam argumen-
tatur Suar. *Primò.* Voluntas fertur in rem co-
gnitam; Ergo Pater prius ratione intelligit ge-
nerationem, quam illam velit; Ergo etiam
prius generat. *Respond.* nullam esse secundam
conseq. sufficit enim vt essentiali notitia in-
telligat generationem.

Replica Contra hanc responsi. sic replicat Suarez. *Primo.*
Intelligere essenziale prout in Patre, non
est distinctum etiam ratione à notionali; ergo.
Antec. probatur; quia notionale intelligere
vltra essenziale nihil addit nisi coniunctionem
ad paternitatem.

Secundò eandem responsi. sic arguit. Pater
non vult generationem volūtate quasi deside-
rij, sed voluntate complacentiæ perfectissima,
quæ est de bono existente iam possesso: sed vo-
luntas supponit cognitionem eiusdem boni et-
iam vt existentis & possessi; ergo voluntas
qua pater vult illam generationem, supponit
ipsam generationem iam existentem & cog-
nitam à patre eodem actu quo generat.

Tertiò. Si illud velle præconciatur in Deo
vt sic, iam non concipitur vt determinatum ad
patrem, nec in hoc Deo præconciere possumus
velle generare; cum ille vt sic non gene-
ret. Si autem concipitur in patre, iam concipi-
tur pater, & consequenter etiam generatio.

Solut. *Resp. ad primum* falsum esse antec. loquendo
de patre vt Deus aut prout hypostasis quæ-
dam est. *Secundò* dici posset falsum esse ante-
ced. loquendo de patre vt pater est. Nam po-
test in eo ratione distingui intelligere à dicere.

Et ad probationem negatur antecedens; addit
enim præcipuè ordinem expressionis ad ver-
bum. *Ad secundum* falsam esse minorem, loquen-
do de modo quo nos actum in Deo volitionis
contemplamur. Nam vt ait Suar. *lib. 9. ca. 5.* ad
visionem intuitiuam non supponitur necessa-
riò ex parte termini actualis existentia pro om-
ni signo rationis, sed potest esse prior existen-
tia visionis, quam rei visæ: & eadem ratione
potest esse aut intelligi prior existentia volitio-
nis, quam rei volitæ etiam actu complacentiæ.
Vnde etiam in fine illius cap. addit Suar. dici
posse Spiritum S. in illo signo antequam spire-
tur, apprehendi instar futuri: quia imperfectè
cognoscimus & apprehendimus illa signa &c.
Ad tertium dico, licet hic Deus vt sic non gene-
ret, patri tamen conuenit generatio, non solum
vt pater est, sed etiam vt hic Deus est; alioquin
non generaret Deum: immo ratio generandi est,
quia Deus est: conditio verò quia pater est,
quamuis vnum sine altero non sufficiat. Dixi-
mus autem supra, posse nos concipere personam
generantem, non concipiendo pro illo tunc
conditionem illi necessariam ad generandum.

Et ex his pater solutio ad ea etiam argumen-
ta, quæ militant contra voluntatem anteceden-
tem respectu spirationis Spiritus S. quamuis e-
nim à parte rei productio Spiritus S. sit volun-
taria intrinsecè & per seipsam, vt explicat Suar.
ex Cai. *lib. 6. ca. 4.* secundum tamen modum no-
strum intelligendi præcedit in Deo pater & fi-
lio volūtas essentialis, qua volunt spirationem
Spiritus S. eo modo quo dictum est de volun-
tate generantis respectu generationis.

Et per hæc etiam soluuntur quædam argu-
menta Zumelli.

SECUNDA CONTROVERSIA.

An rectè dici possit Spiritum sanctum procedere li-
berè.

Solut. *SCOTVS* in 1. dist. 10. q. 1. & quol. 16. a. 2. & alibi *Sententie*
ait amorem & productionem Spiritus S. li-
beram esse, & non naturalem: quoniam est ex
perfecta cognitione & intrinseca determina-
tione voluntatis, quæ seipsam mouet ad obie-
ctum cognitum. Hanc opinionem cum eius
fundamentis explicat Vasquez *disput. 161. cap. 2.*
quam etiam sequitur & latius proponit & tue-
tur Rada *contr. 13.* & ascribit eam Richar. Gabr.
Bonau. Ochamo, Marfilio & quibuldam Scoti
expositoribus. Distinguit autem libertatem in
eam, quæ est contradictionis, contrarietatis,
complacentiæ, & eam quam nominat essentia-
lem, quam affirmat ad omnes prædictas præ-
supponi & ab eis includi, sed præcisue sum-
ptam ait ab eis distingui. Et addit Spiritum S.
produci summè necessariò necessitate simpli-
citer: & tamen cum summa libertate essentiali.
Nec tamen est hæc productio naturalis: quia
voluntas, (inquit) quatenus potentia est, nequit
considerari vt natura, prout natura est princi-
pium actuum distinctum contra liberum, &
potentia naturalis opponitur liberæ.

Oppositam sententiam habet hic A. D. ad 3.
dicens voluntatem vt natura quædam est, ali-
quid naturaliter velle, & Deum naturaliter vel-
le & amare seipsum, & Spiritum S. naturaliter
procedere per modum tamē voluntatis. Quam
sententiam sequuntur non solum Thomistæ,
sed expositores etiam omnes exteri D. Th. & a-
lij Scholastici communiter.

Pro-

Resolutio. PROPRIAM habet hæc controuersia sedem A
indicantur infra q. 60. a. 1. & q. 82. a. 1. & 2. sed definitionis
principia eius prima fundamenta petenda sunt ex 1. 2. q.
10. a. 1. Quæ verò magis huic loco videbantur
et loca D. Thomæ, ca-
jetani, et aliorum ex
posteriorum, ex quibus
petenda est
resolutio, re.

Notanda est igitur primò causa, cur voluntas ad
aliquid naturaliter moueatur, ex D. Tho. 1. 2. q.
20. a. 1. quam ibi subtiliter explicat Cai. & ex eo-
dem S. D. infra q. 60. a. 1. quam declarat egregiè
Cai. ostendens quomodo ratio naturæ salue-
tur in voluntate.

Secundo obseruanda est trimembris illa distin-
ctio voluntatis secundum tres eius rationes for-
males totidem in intellectu rationibus forma-
libus proportionales: quam hic proponit ad-
uersus Scotum Cai. dicens voluntatem tri-
pliciter sumi posse. Primò pro potentia voliti-
ua, secundo pro eadem potentia, vt est deter-
minata naturaliter ad aliquod obiectum, tertio
pro eadem potentia, vt est indeterminata ad
vtrumlibet. Vbi etiam naturalem voluntatis
determinationem distinguit in eam, quæ est se-
cundum specificationem actus tantum, & in
eam, quæ est etiam secundum eiusdem actus ex-
ercitium.

Tertio notanda est triplex differentia natura-
liter voliti, quam tangit S. D. in 1. 2. loco superius
allegato, & latè declarat ibidem Cai.

Quartò aduertendum est, naturale & liberum,
non esse differentias actuum, penes per se pri-
mò obiecta distinctiua potentialium, sed esse tã-
tum differentias modi agendi, vt hic probat, &
explicat Cai. super hoc a. sed melius & profun-
dus in 1. 2. q. 10. ar. 1. ad tertium argum. D.
Th.

Postremò lege si placet, quæ scribunt hic
Ban. & Zumel. & Vasq.

**Conclusio
vnica.**

His prænotatis sit vnica conclusio. Spiritus S.
non liberè sed necessariò simpliciter, & naturaliter
procedit à patre & filio, non tamen per modum na-
ture, sed per modum voluntatis. Probatur. Spiri-
tus S. procedit per actum amoris, quo pater
& filius amant essentiam & diuinas personas:
sed hæc omnia amant necessariò, naturaliter
& non libere; ergo. Secundam partem
nostræ conclusionis, nimirum Spiritum
Sanctum necessariò procedere, affirmat
Scotus & probat eam Rada multis argumen-
tis.

CONTRA nostram concl. quo ad primam
& tertiam eius partem, sunt argumenta Scoti,
quæ referunt & soluunt Capr. in 1. dist. 6. q.
1. Cai. & alij super hoc a.

Obi. 1.

Contra eandem conclusionem producit Ra-
da multa ex argumentis Scoti, iam à Cai. solu-
tis: quibus etiam adiungit alia quædam exigui
momenti.

Primum est. Voluntas vt natura, vel est eadè
potentia cum seipsa vt potentia libera est, vel
alia. Si eadem; ergo habet actionem & modum
actionis eiusdem rationis, prout natura est,
cum actione & modo actionis, quem habet pro-
ut est libera; quia vnus potentia vnica est actio
vnus rationis, & vnus operandi modus: sed
prout libera liberè operatur; ergo & prout est
natura. Si verò alia est potentia; ergo voluntas
est duplex potentia. Et confirmatur; Quia vo-
luntas vt natura non potest habere actionem

Confr.

per modum libertatis: nec voluntas vt libera,
actionem per modum naturæ elicitam; ergo sunt
potentiæ omninò oppositæ & alterius ratio-
nis, &c.

Resp. in ea particula, vt potentia libera est, solui-
dictionem illam vt posse, dupliciter sumi: Vno
modo, vt specificat potentiam sub ea ratione,
qua libera est formaliter: & ita negamus volun-
tatem, vt natura est, esse eandem potentiam
cum seipsa vt libera est: non quòd sint duæ
potentiæ, sed quia sunt duæ rationes formales
eiusdem potentia. Alio modo sumi potest dictio
illa, vt, quatenus specificat voluntatem, siue po-
tentiam vt materialiter & identicè ac subiecti-
uè liberam: & ita dicimus, voluntatem vt
B natura est, esse eandem potentiam secundum
rem, in qua veluti in vno communi subiecto
conueniunt duæ rationes formales, naturæ sci-
licet & libertatis: & iuxta sensum hunc ad argu-
mentum nego consequentiam. Ad probationem
negatur assumptum: Falsum est enim vnus po-
tentia secundum rem esse vnà actionem vnus
rationis, & vnum operandi modum. Et per hoc
diluitur etiam confirmatio: probat enim solum
duarum rationum formalium distinctionem in
vna potentia.

Contra hanc responsionem sic argumentatur Rada repli-
Rada. Sicut implicat duas differentias idem ge-
neris diuidentes inesse eidem speciei: ita impli-
cat idem principium specie & numero habere
C diuersos & oppositos modos operandi, quales
sunt, agere liberè & naturaliter; ergo. Antec.
probatur; quia tales modi ex æquo & imme-
diatè diuidunt principium actuum.

Resp. nullam esse similitudinem assumptam solar.
in antecedente; quia liberum & naturale non
sunt differentia per se diuidentes potentiam, sed
modum potentia. Vnde ad probationem ne-
gatur antecedens.

Secundo principaliter. Omnis actus volun-
tatis est à voluntate, vt voluntas est; ergo vt li-
bera est. Resp. nullam esse consq. quia voluntas, solui.
vt voluntas, duplicem habet rationem for-
malem & modum, scilicet naturæ & liberta-
tis.

Tertio prædictas responsiones sic arguit. Si obiect. 3.
modi illi specificè distinguuntur; ergo poten-
tiæ quibus insunt, specificè etiam distinguun-
tur; ergo est alia potentia vt natura, à se vt li-
bera est. Resp. nullam esse consq. vt patet ex dictis solui.
& notatis à Caetano.

Quartò. Summa necessitas stat cum summa obi. 4.
libertate; ergo ob id, quòd Spiritus S. proce-
dat necessariò, simpliciter non est negandum,
quòd procedat liberè. Antec. probatur. Primò;
quia voluntas diuina necessariò vult bonita-
tem suam, & tamen volendo eam est libera;
ergo. Probatur hoc assumptum; quia volun-
tas diuina refert ad finem alia obiecta, quæ sunt
volubilia propter finem; igitur ipsa sub eadem
ratione potentia est operatiua circa vtrum-
que; sed circa ea quæ sunt ad finem operatur
sub ratione potentia libera; ergo etiam cir-
ca finem operabitur sub ratione potentia li-
bera. Probat primam consequentiam; quia
potentia operans circa vnum obiectum non ab-
solutè, sed in ordine ad aliud, eadem sub ea-
dem ratione est operatiua circa vtrumque.
Quod patet, ex 2. de anima, text. 146. vbi di-
citur: quòd potentia illa, qua cognosci-
mus differentiam vnus obiecti ab alio, illam
& sub eadem ratione potentia cognoscit vtrū-
que; ergo. Similiter in proposito: Potentia ope-
rans

rans circa vnum obiectum in ordine ad aliud, ipsa sub eadem ratione potentia operabitur circa vtrumque. *Et confirmatur*; quia alias oportet constituitur vnam potentiam, quae versaretur circa finem; & aliam circa media. *Secundo* probat idem antecedens. Libertas est conditio intrinseca voluntatis absolute, vel in ordine ad actum volendi; ergo est compossibilis, cum conditione perfecta operationis perfectae circa perfectissimum obiectum; sed talis conditio in operatione perfecta est necessitas; ergo libertas est compossibilis cum necessitate. Antecedens est manifestum; quia voluntas natura sua intrinseca libera est. Conseq. probatur; quia conditio intrinseca potentiae quae secundum se nullam dicit imperfectionem, non potest esse contraria perfectioni operationis eiusdem potentiae. Quod autem talis conditio perfecta sit necessitas, patet; quia perfectio voluntatis, ut voluntas est, est diligere Deum; ergo perfectionis est habere illam operationem firmiter & necessario. Et confirmatur; quia posse non habere illam dicit imperfectionem; ergo necessario habere illam, perfectionis est maxima. *Tertio* probatur idem antecedens. Actio circa vltimum finem, ut finis est, est perfectissima; ergo necessitas in tali actione non tollit, sed magis ponit id, quod ad eius perfectionem per se pertinet: sed libertas maxime eam perficit; ergo necessitas, quae in tali actione reperitur, non tollit, sed ponit potius libertatem. Probat assumptionem; quia actio libera ex natura sua est perfectior cunctis operationibus. *Quarto* probatur idem antecedens. Quando actio voluntatis circa finem vltimum est magis necessaria, tanto est liberior; ergo summa necessitas est compossibilis cum summa libertate. Antec. probatur. Quia secundum Anselm. & Aug. illa voluntas est liberior, quae omnino a rectitudine deuiare non potest. Sed illa, quae necessario simpliciter diligit bonum infinitum, a rectitudine nullatenus deuiare potest; ergo illa est liberrima; sed talis est diuina voluntas respectu dilectionis Dei & productionis Spiritus S. ergo est respectu earum liberrima. *Resp.* ad argumentum principale falsum esse antecedens. *Ad primam* probat. negatur assumptum. Ad cuius probationem respondetur cum Cai. falsam esse consequentiam. Ad cuius probationem dico potentiam operantem circa vnum obiectum in ordine ad aliud esse operatiuam circa vtrumque, sub eadem ratione formali obiecti ut obiectum est, non tamen eodem modo: sicut patet de intellectu operante circa principia in ordine ad conclusiones, sub eadem ratione formali entitatis scilicet & veritatis, qui tamen circa vtraque non eodem modo operatur; quia circa principia intelligendo simpliciter, circa conclusiones autem discurrendo. Similiter & voluntas fertur in finem, & in ea quae sunt ad finem sub eadem ratione formali bonitatis, non tamen eodem modo; quia finem appetit naturaliter, alia vero quae non necessariam habent cum eo connexionem, appetit liberè: in finem fertur volitione, prout est formaliter intentio: ea vero quae sunt ad finem appetit eodem actu, prout est electio. Et per haec patet sensus dicti Aristot. in 2. de anima: eadem enim potentia cognoscit differentiam duorum, sub eadem ratione formali obiecti ut obiectum est. *Ad confirm.* autem dico non esse necesse constituitur duas potentias, propter diuersum modum operandi: ubi est eadem ratio formalis obiecti, ut obiectum est. *Ad secundam* probat. antecedentis ne-

gatur assumptum, loquendo de voluntate quoad omnem actum vniuersaliter, seu quoad eius actum absolute. Ad probat. dico voluntatem suam natura intrinseca liberam esse, non tamen quoad omnem actum. *Ad tertiam* probat. nego libertatem perficere actionem circa vltimum finem, ut finis est. Ut enim hic aduertit Caiet. Dei volitio & productio libera, licet secundum se, siue ex parte volentis aut producentis dicat perfectionem, dicit tamen imperfectionem in liberè voluto & realiter producto: & ideo nulla potest in actu diuinae voluntatis esse libertas circa vltimum finem. *Ad quartam* probat. negatur antec. Ad probationem ex Aug. & Anselm. respondetur cum Caiet. dictos sanctos loqui de actibus necessarijs sola necessitate immutabilitatis, quae non repugnat libertati. *Secundo* dico eos loqui de libertate, non simpliciter sed à seruitute peccati, vel à coactione, quomodo S. D. de potentia q. 10. a. 2. dixit amorem Dei & processionem Spiritus S. liberam esse; actus vero dilectionis, quo Deus amat suam bonitatem, & quo procedit Spiritus S. est necessarius simpliciter & ideo absolute & proprie loquendo non est liber, sed naturalis & necessarius.

Sed inquit Rada & probat D. Tho. asseruisse Spiritum S. liberè à Patre procedere, non prout liberum distinguitur contra violentum siue coactum; quia sic D. Th. non satisfecisset argumento, quod loquebatur de propria libertate voluntatis: libertas autem quae praecise dicit non coactionem, non est propria voluntati; conuenit enim omnibus agentibus naturalibus, dum suos naturales producant effectus: ignis namque cum producat ignem non violenter & coacte producit: & lapis dum tedit deorsum tendit non coacte. *Præterea*. Si per libertatem voluntatis intellexit D. Th. non coactionem; ergo in eadem significatione, in qua concedit loco allegato productionem Spiritus S. esse per modum voluntatis & libertatis, concedit etiam quod productio verbi diuini omni actu voluntatis praecise erit per modum voluntatis & libertatis; quia ita Verbum procedit non coacte sicut & Spiritus S. Sed haec ibi expresse negat in toto illo articulo; ergo per libertatem non intelligit ibi praecise non coactionem, sed aliquem modum libertatis proprium ipsi voluntati, per quem in agendo distinguitur ab agente per modum naturae. *Postremo*. Quia D. Th. in dictis verbis loquitur de libertate absolute, prout voluntati competit, cui necessitatem naturalem opponi negat, sed solum violentiam & coactionem. *Resp.* ad primum falsum esse rebus omnibus naturalibus conuenire non coactionem. Ut enim ait Dur. in 2. dist. 25. q. 4. & Medin. 1. 2. q. 6. a. 4. cogi solum animalia dicuntur in quibus inuenitur voluntarium: violentia vero conuenit etiam rebus inanimatis. *Ad secundum* negatur conseq. quia generatio Verbi non est à voluntate, ut principio eliciete, & ut inclinatio ab inclinatione, respectu cuius affirmatur aut negatur coactio, sicut processio amoris, cuius principium elicitiuum est voluntas. *Ad vltimum* dico D. Thom. ibi loqui de libertate voluntatis, extenso vocabulo ad

libertatem etiam improprie dictam.

Repl. Rad.

Solut.